

Raadsstuk

Raadsstuk 213/2008
B&W datum 7 oktober 2008
Sector/Afd WZ/ogv
Reg.nr(s) 08/162737

Onderwerp **Overeenkomst met het hoogheemraadschap van Rijnland over onderhoud stedelijk oppervlaktewater**

Aan de Raad der gemeente Haarlem

1. Inleiding

Sinds de uitbreiding van de stedelijke gebieden in de vorige eeuw, raakte het beheer en onderhoud van het stedelijk oppervlaktewatersysteem sterk versnipperd. Soms zijn meerdere partijen verantwoordelijk voor het onderhoud aan een singel of sloot. Bovendien is vaak niet eenduidig vastgelegd wie welke verantwoordelijk heeft. Zo ook in Haarlem. Daarom ontstond er eind jaren negentig van de vorige eeuw landelijk de behoefte om het beheer en onderhoud van het stedelijk water aan de waterschappen over te dragen. Uitgangspunt daarbij is dat de gemeenten de openbare ruimte, en waterschappen het watersysteem beheren en onderhouden. Doel is een heldere verdeling van taken en een efficiënt waterbeheer tegen zo laag mogelijke maatschappelijke kosten.

Zodoende hebben Haarlem en Rijnland in het in 2004 bestuurlijk vastgestelde Integraal Waterplan Haarlem afgesproken om het onderhoud van het stedelijk water aan Rijnland over te dragen. Het baggeren van het Spaarne en de stadsgrachten in 2006 en 2007 gaf aanleiding om het overleg over de overdracht op te starten en een concept overeenkomst op te stellen. Immers, nieuw afspraken over onderhoud worden zinvol nadat het achterstallig onderhoud is weggewerkt.

Met dit raadsstuk wordt de concept overeenkomst over het onderhoud van het stedelijk water in Haarlem (bijlage A) aan de gemeenteraad voor besluitvorming aangeboden.

2. Voorstel aan de raad

Raadsbesluit

Wij stellen de gemeenteraad voor om:

1. In te stemmen met de overeenkomst “onderhoud en ontvangstplicht stedelijk oppervlaktewater”.
2. De ontvangstplicht slootvuil ad € 70.000 per jaar en de ontvangstplicht verspreidbare bagger ad € 219.000 per jaar niet meer ten laste te brengen van de algemene middelen, maar te dekken uit het rioolrecht. Dit levert een netto kostenpost op ten laste van het rioolrecht van € 40.000 per jaar. *Zie toelichting in paragraaf 6.*

3. Het bedrag ad € 219.000 per jaar voor de ontvangstplicht verspreidbare bagger in de vorm van een voorziening op te sparen en in te zetten op het moment dat gebaggerd wordt. *Zie toelichting in paragraaf 6.*

3. Beoogd resultaat

De voorliggende overeenkomst tussen Haarlem en Rijnland regelt voor de toekomst het onderhoud en de ontvangstplicht van het stedelijk oppervlaktewater van Haarlem, met als doel:

- eenduidige verantwoordelijkheden voor overheden en burgers,
- optimalisatie van de wateropgaven en
- een doelmatige uitvoering van watertaken.

Daarbij komt de regie voor het waterbeheer en onderhoud grotendeels bij Rijnland te liggen. Rijnland wordt aanspreekpunt voor burgers en belanghebbenden met betrekking tot het beheer en onderhoud van het stedelijk water in Haarlem.

De afspraken uit de overeenkomst resulteren dus in een transparante aanpak van het onderhoud van het stedelijk oppervlaktewater door één partij, namelijk het hoogheemraadschap van Rijnland.

4. Argumenten

Zoals in de inleiding gezegd, is het onderhoud aan de Haarlemse stadsgrachten, singels en sloten sterk versnipperd en niet eenduidig geregeld. Dit leidt tot inefficiënt beheer en onderhoud van het water, zonder dat de burger weet wie hij voor dit onderhoud kan aanspreken. Met de overeenkomst komt het onderhoud van het stedelijk water grotendeels bij Rijnland te liggen. Het resultaat is hierboven benoemd.

5. De overeenkomst

5.1 Eerst een paar begrippen

Alvorens op de inhoud en de consequenties van de overeenkomst in te gaan, dienen eerst een aantal begrippen te worden uitgelegd.

Spelers

In onze gemeente zijn voor het eigendom, het beheer en het onderhoud van het oppervlaktewater globaal vier partijen van belang:

1. Het **hoogheemraadschap van Rijnland**, zijnde de waterbeheerder.
2. De **gemeente Haarlem**, zijnde de kadastrale eigenaar van de meeste singels en grachten, inclusief de bijbehorende oevers.
3. **Particulieren**, zijnde de kadastrale eigenaren van water op eigen terrein.
4. **Anderen**. Dit zijn vooral de andere overheden en grote organisaties, zoals de provincie N-H, het recreatieschap Spaarnwoude en de NS. Zij zijn de kadastrale eigenaren dan wel de beheerders van respectievelijk wegsloten, sloten in de recreatiegebieden en spoorsloten.

Primaire wateren en overige wateren

De **primaire wateren** zijn brede, voor het waterbeheer belangrijke watergangen zoals het Spaarne, Ringvaart, Leidsevaart en de stadsgrachten.

De **overige wateren** bestaan uit al het overige water dat op de primaire wateren uitkomt, zoals de Gouwwetering, Schotervijver en vele andere sloten en smalle watergangen in Haarlem.

Onderhoudstaken

Het **onderhoud aan het water** bestaat voornamelijk uit de volgende taken:

1. **Baggeren** (buitengewoon onderhoud);
2. **Schonen** (gewoon onderhoud), dwz het jaarlijks weghalen van overtollige waterplanten zodat de watergangen niet dichtgroeien;
3. Verwijderen **welvaartsvuil** (drijfvuil, zoals plastic zaken, en gezonken vuil, zoals fietswrakken);
4. Doorspuiten (profielonderhoud) van **duikers** (een duiker is een buis die twee waterpartijen met elkaar verbindt, bv. onder de weg door);
5. Onderhoud aan de **gemalen**.

Een taak die bij het onderhoud van het water hoort, maar vaak vergeten wordt, is de zogenaamde **ontvangstplicht**. Al het materiaal dat bij het onderhoud vrijkomt moet in principe op de aanliggende oever gedeponerd/ontvangen worden. Het gaat dan om met name om niet verontreinigde bagger. Indien de bagger wegens plaatsgebrek niet op de kant kan worden gezet en/of vervuild is, moet de bagger naar een **baggerdepot** worden afgevoerd.

Tot slot is er nog het onderhoud aan de **oeverconstructies** (walmuren, beschoeiingen, natuurvriendelijke oevers).

5.2 Hoe is het onderhoud nu geregeld

Het **baggeren** van de primaire wateren, zoals het Spaarne en de stadsgrachten, is voor Rijnland. Het baggeren van de overige wateren is voor de kadastrale eigenaar van de waterbodem. Dat is meestal de gemeente Haarlem. Voor het achterstallig baggerwerk hebben de gemeente en Rijnland specifieke afspraken gemaakt, zoals die momenteel in het baggerwerk fase 1 en 2 tot uitvoering zijn/ worden gebracht. Het **schonen** van de primaire wateren is voor Rijnland. Echter, primair water is vooral breed water, dat nauwelijks dichtgroeit en dus maar sporadisch geschoond hoeft te worden. Het schonen van de overige wateren is voor de kadastrale eigenaar van het betreffende water. Dat is meestal de gemeente Haarlem. Haarlem besteedt dit werk jaarlijks uit middels een meervoudig onderhandse aanbesteding.

Verder heeft Haarlem nog de volgende onderhoudstaken:

Haarlem zorgt voor het weghalen van **welvaartsvuil** uit het water. Dat gebeurt in het Spaarne en de stadsgrachten met behulp van een daartoe toegerust bootje (visvlet). De gemeente heeft dit werk via een Dienstverleningsovereenkomst aan Spaarnelanden NV uitbesteed.

Verder is de gemeente verantwoordelijk voor het onderhoud aan het overgrote deel van de **duikers** en de **gemalen**. Haarlem heeft dit werk via een Dienstverleningsovereenkomst aan het Service Bedrijf Haarlem (SBH) uitbesteed. Als eigenaar van de **oever** is de gemeente ook verantwoordelijk voor het onderhoud van de oeverconstructie (walmuur, beschoeiing, natuurvriendelijke oever).

Conclusie

Uit het bovenstaande blijkt dat in de huidige situatie diverse partijen - waaronder gemeente en hoogheemraadschap - verschillende onderhoudstaken aan delen van het Haarlemse watersysteem uitvoeren. De verantwoordelijkheden zijn noch eenduidig geregeld, noch transparant voor de burger.

5.3 Overdracht van taken aan Rijnland

De overeenkomst regelt dat een aantal van bovengenoemde onderhoudstaken naar Rijnland gaan:

Rijnland neemt binnen het stedelijk gebied de volgende taken over:

Wat neemt Rijnland over	Van wie
Baggeren overige wateren	Gemeente en particulieren
Schonen overige wateren	Gemeente en particulieren
50% vd kosten weghalen welvaartsvuil	Gemeente
Doorspuiten duikers	Gemeente en particulieren
Eigendom beheer en onderhoud gemalen	Gemeente

Ook Haarlem neemt taken over:

Wat neemt Haarlem over	Van wie
Ontvangstplicht schone bagger	Particulieren

Van particulieren (burgers) in het stedelijk gebied kan niet verwacht worden dat zij de bagger van de aanliggende sloten op eigen terrein ontvangen. De gemeente neemt deze taak daarom op zich.

Verder blijft de gemeente verantwoordelijk voor de ontvangstplicht van schone bagger uit al het stedelijk water waarvan zij de aanliggende eigenaar is.

Het onderhoud aan de oeverconstructie blijft bij de kadastrale eigenaar van de betreffende oever. Dat is meestal de gemeente.

5.4 Andere belangrijke punten uit de overeenkomst

Over de volgende zaken worden in de overeenkomst afspraken gemaakt:

- **Stedelijke grens**

De overeenkomst geldt voor het stedelijk oppervlaktewater, dat wil zeggen oppervlaktewater binnen een stedelijke grens. De wateren in de landelijke gebieden, met overwegend een agrarische functie, horen daar niet toe. In de landelijke gebieden zijn de boeren goed toegerust om de slootjes zelf te onderhouden. Voor Haarlem betekent dat, dat delen van het Westelijk Tuinbouwgebied, de Verenigde Polders en de Poelpolder buiten de overeenkomst vallen. Voor de stedelijke grens de bij de overeenkomst behorende **overdrachtstekening** (ligt ter inzage bij de griffie).

- **Raamovereenkomst**

De overeenkomst is een raamovereenkomst en regelt de (overdracht van) onderhoud en ontvangstplicht op hoofdlijnen. In de overeenkomst is opgenomen dat de feitelijke/praktische uitvoering van de onderhoudstaken in ambtelijk vast te stellen uitwerkingsovereenkomsten moet worden uitgewerkt.

- **Baggeren**

Voordat Rijnland de overige wateren in onderhoud overneemt, moet Haarlem ze op orde opleveren. De gemeente gaat op korte termijn samen met Rijnland alle nog niet gebaggerde wateren in Haarlem baggeren (baggeren fase 2). Besluitvorming over de voorbereiding en uitvoering van het baggerproject fase 2 heeft onlangs plaatsgevonden (zie raadsbesluit nr. 126/2008). De overeenkomst gaat er van uit dat daarmee de overige wateren per 1 januari 2011 op orde zijn, waarna Rijnland de onderhoudstaken feitelijk zal overnemen.

- **Baggerdepot**

In de overeenkomst is opgenomen dat de gemeente zorgt voor een geschikte bestemming van de verspreidbare baggerspecie waarvoor zij de ontvangstplicht heeft en op zich neemt. Omdat de baggerspecie in het stedelijk gebied van Haarlem in de praktijk niet op de walkant kan worden gedeponed en verwerkt, betekent dat dat Haarlem op zoek moet naar een geschikte baggerbestemmingslocatie.

Momenteel onderzoekt de gemeente samen met Rijnland meerdere opties, waaronder: een lokaal baggerdepot in combinatie met een groundbank op het terrein van de rioolwaterzuiveringsinstallatie van Rijnland in de Waarderpolder; een regionaal depot in bijvoorbeeld de Haarlemmermeer (in samenwerking met de omliggende gemeenten). Conform de overeenkomst hebben de gemeente en het hoogheemraadschap de intentie om uiterlijk in 2015 te beschikken over een geschikte baggerbestemmingslocatie.

- **Afspraken met Spaarnelanden NV en het Service Bedrijf Haarlem**

Het weghalen van welvaartsvuil heeft Haarlem tot 2015 aan Spaarnelanden NV uitbesteed. Dat is vastgelegd in de Dienstverleningsovereenkomst (DVO) met Spaarnelanden. Spaarnelanden zet daar materieel (twee visvlets) en personeel (globaal 3 fte) voor in.

Het onderhoud aan de duikers en de gemalen heeft Haarlem aan het Service Bedrijf Haarlem uitbesteed. Dat is eveneens vastgelegd in een DVO. Globaal zet SBH voor deze werkzaamheden 2 fte in.

In de overeenkomst met Rijnland is vastgelegd dat de uitvoering van bovengenoemde onderhoudstaken tot 2015 krachtens de DVO's gebeurt. Daarmee is de inzet van het materieel en personeel van Spaarnelanden NV en SBH tot 2015 gezekerd. Wel zal Rijnland de functionele aansturing van deze onderhoudstaken op zich nemen. Detailafspraken hierover moeten Rijnland en Spaarnelanden in uitvoeringsovereenkomsten gaan uitwerken.

- **Overname gemalen**

In het kader van de overeenkomst neemt Rijnland 2 boezemgemalen en 7 boezemdoorspoelgemalen in eigendom, beheer en onderhoud van Haarlem over.

Concreet worden in de overeenkomst de volgende zaken afgesproken:

- Haarlem vergoedt de kosten voor het wegwerken van het nalatig achterstallig onderhoud aan de betreffende gemalen.
- Haarlem draagt de gemalen voor € 1 in eigendom aan Rijnland over.
- De grond onder de gemalen blijft gemeentegrond. Voor Rijnland wordt een erfdienstbaarheid van weg gevestigd, zodat Rijnland de gemalen ten alle tijden voor beheer en onderhoud kan bereiken.

6. Financiële paragraaf

Voor een uitgebreide analyse van de financiële consequenties van de overeenkomst met Rijnland wordt verwezen naar bijlage B van dit raadsstuk. Samengevat zijn de financiële gevolgen als volgt.

Kosten regulier onderhoud

Aan de gemeenteraad wordt gevraagd de ontvangstplicht niet meer ten laste te brengen van de algemene middelen, maar te dekken uit het rioolrecht. Daarbij maakt de gemeente gebruik van haar verbrede zorgplicht voor het stedelijk afvalwater en de daaraan verbonden inzet van het rioolrecht. Dit is in lijn met de Wet gemeentelijke watertaken, welke op 1 januari 2008 in werking is getreden. Daarmee worden alle toekomstige onderhoudskosten aan het water ad € 369.000 per jaar ten laste van het rioolrecht gebracht. Dat betekent een extra kostenpost van € 40.000 per jaar ten laste van het rioolrecht. Tevens valt € 134.000 per jaar uit de algemene middelen vrij. In de begroting van 2009 was al rekening gehouden met een vrijval van € 50.000 per jaar. Het resterende bedrag ad € 84.000 blijft behouden voor het waterbeheer en zal worden ingezet om het oppervlaktewater kwalitatief en kwantitatief op normniveau te brengen en te houden.

Op basis van de hierboven genoemde voorstellen vinden er dus de volgende verschuivingen in de begroting plaats:

Onderhoudstaak gemeente Haarlem	Begroting 2008 in €	Begroting 2009 in €	Saldo mutatie in €
Rioolrecht			
Verwijderen welvaartsvuil	177.000	80.000	97.000
Onderhoud opp.water gemalen en duikers	152.000	0	152.000
Ontvangst slootvuil incl. schonen van vijvers en overige wateren landelijk gebied	0	70.000	-70.000
Ontvangst bagger incl. baggeren van vijvers en overige wateren landelijk gebied	0	219.000	- 219.000
<i>Totaal rioolrecht</i>	<i>329.000</i>	<i>369.000</i>	<i>-40.000</i>
Algemene middelen			
Ontvangst slootvuil incl. schonen van vijvers en overige wateren landelijk gebied	120.000	0	120.000
Ontvangst bagger incl. baggeren van vijvers en overige wateren landelijk gebied	14.000	0	14.000
Waterbeheer	0	84.000	-84.000
<i>Sub-totaal algemene middelen</i>	<i>134.000</i>	<i>84.000</i>	<i>50.000</i>
<i>Reeds in begroting 2009 verwerkt</i>			<i>-50.000</i>
<i>Totaal algemene middelen</i>	<i>134.000</i>	<i>84.000</i>	<i>0</i>

Omdat de ontvangstplicht van de verspreidbare bagger ad € 219.000 per jaar maar eens in de 10 tot 20 jaar tot uitgaven leidt, moet voor deze begrotingspost ad een voorziening getroffen worden.

Kosten achterstallig onderhoud

Voordat Rijnland onderhoudstaken op zich neemt, moeten de watergangen en gemalen in goede staat aan Rijnland worden opgeleverd.

De gemeente werkt samen met Rijnland aan het baggeren en op diepte brengen van de watergangen in Haarlem. De gemeenteraad heeft onlangs groen licht gegeven voor fase 2 van dit baggerproject (zie raadsbesluit nr. 126/2008). Rijnland wil voor 50% bijdrage aan de kosten van fase 2 onder de voorwaarde dat Haarlem en Rijnland voorliggende overeenkomst over het onderhoud van het water onderteken. Met betrekking tot de over te dragen oppervlaktewatergemalen, is in de overeenkomst opgenomen dat de gemeente de kosten voor het wegwerken van het nalatig achterstallig onderhoud aan deze gemalen aan Rijnland vergoed. Deze kosten worden vooralsnog geschat op in totaal € 150.000 ten laste van het rioolrecht. Op basis van veldinspecties worden deze kosten dit najaar in beeld gebracht. De kosten worden vervolgens meegenomen in de bestuurlijke besluitvorming begin 2009 over het Meerjarenprogramma Openbare Ruimte, Groen en Verkeer 2009-2012, uitvoering 2009.

7. Vervolgstappen

Enmaal ondertekend gaat de overeenkomst per 1 januari 2009 in. De overeenkomst regelt de feitelijke overdracht van onderhoudstaken als volgt:

- Per 1 januari 2009
  - Gewoon onderhoud (schonen) van al het stedelijk water naar Rijnland
  - Doorspuiten van alle duikers binnen stedelijk gebied naar Rijnland
  - 50% kosten weghalen drijfvuil naar Rijnland
  - Eigendom, beheer en onderhoud van 9 gemalen naar Rijnland.
- Per 1 januari 2011 (nadat baggeren fase 2 is afgerond)
  - Buitengewoon onderhoud (baggeren) van al het stedelijk water naar Rijnland
  - Ontvangstplicht van verspreidbare bagger van particulieren naar Haarlem.
- Uiterlijk per 1 januari 2015
  - Haarlem en Rijnland beschikken over een geschikte baggerbestemmingslocatie.

Op korte termijn (na ondertekening) moeten de volgende stappen ondernomen worden:

- Uitwerken en uitvoeren communicatieplan naar de burgers van Haarlem;
- Opstellen van ambtelijke uitwerkingsovereenkomsten over de feitelijke uitvoering en verrekening van de diverse onderhoudstaken door Rijnland;
- Lokaliseren van een geschikte (regionale) bestemmingslocatie voor verspreidbare baggerspecie.

8. Communicatie

Het is van groot belang dat de burgers van Haarlem en andere belanghebbenden geïnformeerd worden over de veranderingen in het onderhoud van het oppervlaktewater in Haarlem. Voor burgers belangrijke zaken:

- Rijnland wordt het aanspreekpunt voor klachten en meldingen over het oppervlaktewater
- Rijnland neemt onderhoudstaken van burgers voor water en duikers over
- Haarlem neemt ontvangstplicht voor verspreidbare bagger en slootvuil van burgers over.

In de overeenkomst is opgenomen dat de gemeente en het hoogheemraadschap de communicatie hierover gezamenlijk oppakken. Dat gebeurt aan de hand van een op te stellen communicatieplan.

9. Bijlagen

A: concept overeenkomst “onderhoud en ontvangstplicht stedelijk oppervlaktewater”;

B: financiële consequenties van de overeenkomst met Rijnland.
De bij de overeenkomst behorende kaart ligt ter inzage.

Het college van burgemeester en wethouders,

de secretaris,
drs. W.J. Sleddering

de burgemeester,
mr. B.B. Schneiders

213/2008

De Raad der gemeente Haarlem,

Gelezen het voorstel van het college van burgemeester en wethouders;

Besluit:

1. in te stemmen met de overeenkomst “onderhoud en ontvangtplicht stedelijk oppervlaktewater”;
2. de ontvangtplicht slootvuil ad € 70.000 per jaar en de ontvangtplicht verspreidbare bagger ad € 219.000 per jaar niet meer ten laste te brengen van de algemene middelen, maar te dekken uit het rioolrecht. Dit levert een netto kostenpost op ten laste van het rioolrecht van € 40.000 per jaar;
3. het bedrag ad € 219.000 per jaar voor de ontvangtplicht verspreidbare bagger in de vorm van een voorziening op te sparen en in te zetten op het moment dat gebaggerd wordt.

Gedaan in de vergadering van.....

De griffier,

De voorzitter,